

ρεματιά σαν άστραπή και σταμάτησε κοντά στη μαρμαρένια βρύση. Έκει κάτω από δυό γέριες βαλανιδιές είναι το σπίτι της καλής του.

Η όμορφη χήρα έβαλε ένα βαθύ άναστεναγμό και σωριάστηκε στο χώμα. Τάναφυλλήτά του στήθους της γεμίσανε τόν άέρα.

— Άλλοίμονο! στέναζε βαθεία. Άλλοίμονο, είπε μέσα της, σ' έμένα! Αυτό το σπίτι δεν είναι το δικό μου. Αυτό το σπίτι είναι της ξελογιάστρας που ξελόγιασε τόν άνδρα μου. Και τώρα σηκώνεται απ' το χώμα και πάει και την έ βρίσκει. Άλλοίμονο σ' έμένα!...

Τό καλό πουλί δεν άκουσε τά πράγματα της χαροκαμένης. Μόνο σαν την είδε να κλαίη και να δένεται, επήδησε ένα κλαδί παρακάτω, έσκυψε άπάνω απ' το κεφάλι της και της είπε:

— Γιατί κλαίς και δένεσαι, όμορφη χήρα; Άργεί ακόμα ή αύγή. Σύρε στο σπίτι σου και στρώσε το νυφικό σου κρεβάτι, για να σέ προφτάση ο άγαπημένος σου.

Η όμορφη χήρα άναστήναζε και είπε:

— Καλό πουλί, το νυφικό μου κρεβάτι τόχω στρωμένο έδωπέρα. Θα τόν περιμένω ως που να γυρίση.

Τό άηδόνι πήδησε πάλι στο ψηλό του κλαδί και σάπασε. Όταν ήρθε ή αύγούλα, ή όμορφη χήρα είτανε ακόμα ξαπλωμένη στη ρίζα του κυπαρισσιού. Και δεν ξύπνησε πιά. Άνοιξαν ένα λάκκο δίπλα στον άλλον και τη βάλανε να κοιμηθή κοντά στον καλό της.

Τό ψηλό κυπαρίσι σαλεύει λυπητερά άπάνω στα ζευγαρωτά τά μνήματα. Κι' ο κόσμος που πλημμυρίζει τό μοναστήρι, καθε γιορτή και Κυριακή, μακαρίζει τά δυό τάναπημένα, που κοιμούνται άχώριστα πλαί-πλαί. Κ' οι άρραδωνιασμένοι με τά ταίρια τους, σά θέλουν να πιάση ο όρκος τους και να ριζώση ο έρωτας τους, έρχονται κ' άμόνουν άπάνω στις δυό ταφόπετρες.

Μόνο τάνδόνι στο ψηλό κλαρί μυρλογάει και λέει. Μυρλογάει και λέει τό μυρλόδι της ψεύτρας της αγάπης.

Φρεσιδα 5 Νοεμβρίου 1906.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΘΑΙΜΜΕΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Πύργον τά μονοπάτια ν' ανεβώ, σ' όδη...

Κάποιο μεγάλο κοίμα άπάνω μου βαθαίνει

Και δέν είμαι άξιος πιά να Σ' αγαπάω, ο κόρη

Σε κορυφές λευκών όνείρων ύψωμένη...

*

Και πάω σε μιá κορυφή σπηλιά και κλαίω και κλαίω...

Πώς πέταξε ή άγάπη μου, σαν άγγελούδι!

Και τώρα μέσα στη σπηλιά τό τελευταίο

Της γλυκοτραγουδιού θλιμμένο της τραγουδι...

*

α' Η άγάπη σου πέθανε τώγχι με τά φύλλα...

Πήγαυε στο ναό να εξαρνησής τη: φύσης,

Και τούς ώθλους καιρούς, ως που νάρθουνε, φύλα.

Πού θα μπορούς άγνά τών τήν ξαναγαλήνης...

Λίριον, 10 του Τριυγητή 1906.

ΛΟΕΓΓΡΙΝ

ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑΣ

Σ' ένα άρθρακι του «Άγών, 28 Δεκεμβρίου 1906» διάβασα τέκολουθα «Άλλά και άλλο διδάσκόμεθα εκ της δίκης ταύτης. Μάρτυς τις εξέταζόμενος περί της ηλικίας του, της καταγωγής του, οπου έπαγγέλματός του και αν μη πλανώμεθα ο μαρτυς ούτος υπήρξεν ο σύζυγος της ουνευθείσης «Σπυριδούλας, της ύποψηφίου νύμφης, δι' ην διεπραχθή τό έγκλημα άπεκρίθη: «Εγώ είμαι τό γυναικα της Σπυριδούλας! Η εκ της άγνομίας της ελληνικής γλώσσας σύγχυσις των λέξεων έφθασε μέχρι τοσούτου, ώστε να εκλάβη την γυναίκα ως σημαίνουσαν τόν άνδρα!»

«Και ο μαρτυς ούτος ο τήν φωνήν άδύμενος, ως έλεγον διά τούς βαρβάρους τήν φωνήν, οίς άπηγορεύετο ή μύσις εις τά έλευσίαια μυστήρια, είναι «κάτοικος Μενιδίου, του αρχαίου δήμου των Άχαρωνών πολιτης, μίαν ώραν μακράν των... Άθηνών της «πανελληνίου εστίας των φώτων! Και ο μαρτυς ούτος άναμφιβόλως θα είναι κουμπήρος του Ζυγομαλά, του Ράλλη ή του Λεβίδου, ή άλλου τινός «άττικάρχου εκ εκείνων, ών άκούομεν τούς πυρίνους «περί πατρίδος λόγους, από των έξωστών ή εν τοίς «τρίδοις. Και περί της πατρίδος ταύτης αί γενεαί «των πολιτευτών τούτων έφρόντισαν τοσούτον, ώστε

«αν ή Σκόδρα άπετέλει πρωτεύουσαν βασιλείου ή «Αττική θα διεξεδείκτο ως χώρα ελληνική. Τοσούτον έφρόντισαν περί της εκπαίδευσως του λαού «οί μεγάλοι ούτοι πολιτικοί άνδρες της Έλλάδας, «παρ' ών άναμένει αύτη τήν σωτηρίαν της. Όγ««δοήκοντα χρόνοι έλευθερίας δέν ήρκεσαν, ώστε να «διαδώσωμεν τά Έλληνικά γράμματα, ούδε μέχρι «Μενιδίου και ή εκπαίδευσις του λαού άπετέλεσε τό «άντικείμενον τσαχύτες φροντίδος των εν Αττική «πολιτευομένων. Έστε εις τά πρόθυρα των Άθηνών «νυν άγνοήται τί σημαίνει ή λέξις άνδρας; και τί «σημαίνει ή λέξις γυναίκα!»

Ο «Άγών» είναι ένα φύλλο σοβαρό και τίμιο, αληθινό «όργανον έρεύνης των ήθικών και υλικών «δυνάμεων του έθνους», όπως γραφει στον τίτλο του «ποκατου, είναι φημεριδα από τις σπάνιες που δουλεύουνε. χωρίς κομματισμό και χωρίς ύστερηδουλία, με αληθινή άφοσίωση και άγάπη για τό καλό της πατρίδας, που χτυτά άλύπητα κάθε στραβοπάτημα της Έλληνικής πολιτικής και γι' αύτο ταχτικά τόνη διαβαζω με φαρίστηση ότι κι αν είναι φανατικός καθρευσουσνος.

Πολύ περίεργο όμως μου φανηκε πως, αυτός που όλα τα ξετάζει με ειλικρίνεια, αυτός που πάντα γυρεύει να βρή την αληθινή αϊτία του κακού, πως δέν μπόρεσε να φωτισθή από τό μαθημα τί ο λοφάνερς που δίνει ο κοκομοίρς ο Μενιδιάτης σ' όλο τόν έπίσημο Έλληνισμό, σ' όλους τούς βραχυμνες της Ρωμισόνης που βαστούνε τόσα και τόσα χρόνια σφιχτά αλυσσοδεμένη, την Έλληνική ψυχή με τις σκουριασμένες αλυσίδες της καθρευσουσας. Ο «Άγών» δέν είχε ανάγκη να φανταστή πως φταίνε οι άττικάρχαι για τό λάθος του Μενιδιάτη, αν έβλεπε χωρίς τά θαλάς γυαλιά της καθρευσουσινικής ρουτίνας κι αν έβριγνε μιá ματιά «προσεχτική σ' ό,τι γίνεται σ' όλη τη Ρωμισόνη από πέρα ως πέρα. Ό,τι γίνεται στην Έλλάδα στο Μενίδι, τό ίδιο γίνεται και στην Ήπειρο και στην Άρβανιτιά, τό ίδιο στη Μακεδονία και στη Θράκη, τό ίδιο σ' όλη την Άνατολή. Χιλιάδες λίρες ξοδεύτηκανε και ξοδεύονται καθε χρόνο για σχολιά και για δασκάλους και για βιβλία, οι γονιοί στέλνανε και στέλνουνε τά παιδιά τους στα Έλληνικά σχολιά με πίστη και με φανατισμό, οι δασκάλοι δουλεύουνε άκούραστα και με ζήλο για να μαθύνε στα Ρωμισόπουλα εκείνο που θαρρούν πως είναι ή Έλληνική γλώσσα, τά καθημένα τά παιδιά σπάνουνε τά κε-

τα, νόμιζε τό κάτω κάτω πως την υποχρέωνε, άφου της έδειχνε τόση μπιστοσύνη, άφου εκείνην φώναζε κι όχι άλλους. Ο τι κι αν κάνουμε, πάντα ένας κατώτερός μας θα μάς φωνή λιγώτερο άθωιπος από μάς. Σά δέν είμαστε περήφανοι, σαν είμαστε καταδεχτικοί, καμαρώνουμε, και μάς καμαρώνουμε. Δέ βίγνουμε όμως και μιá ματιά της αγάπης, να δοίμε τί γίνεται στά πόδες της κοινωνίας, στην ζήνη μας την άθροπότητα, την άθροπότητα την κατικη, που δουλέβει και μάς δουλέβει. Ο Άντρέας άγκυούσε πολύ την Κατινούλα και την άγαπούσε από την αγάπη του για την πεθαμμένη του την Όλια. Κάτι τι άφτό και δέν είτανε κινής καρδιάς αγάπη. Άφης όμως που δέν έβλεπε την άρρώστια της, ιδέκ δέν είχε, όταν τή φώναζε, πως τή φωνή του, ίσαι ίσαι γιατί προτιμούσε την Κατινούλα, την άκουγε και κάποιον άλλο στο σπίτι πρόσωπο μ' άγριο άρτί. Από την Κερμαρία, πρό δυό χρόνια, για να τούς γλυτώση από τή φτώχεια, έφερε ή Κατινούλα τόν άδερφό της τόν Πέτρο, έπειδή και γυρέβανε δουλο τάφεντικα. Ήρθε, παντρεύτηκε, πήρε τή μαγέρισσα, που έτσι έγινε και νύφη της Κατινούλας. Άξιο παλληκαρί ο Πέτρος, τίμιος, άφωσιωμένος, με φιλάργερος. Ζουλιά-

ρης και μ' ένα φιλότιμο βωμικήκο. Ζουλιάρα κ' ή γυναίκα του. Τάβζε τώρι τάντρογγυνο με την Κκτινούλα, να την άνταμείψη έννοείται για τά χρήματα που της κόστισε ο γάμος. Κι όλο τά ίδια, όλο χρήματα ζητούσανε. Άκολουθούσαν στο μαγειρείο σηνές, τραγωδιές, που μάτι δέν τις έπαυνε. Γροβιές σηκωμένες, βροιές και καθγάδες. Λένε πως κάποτε για νάβρωσότηης φτάνει να πικραθής στα γερά. Στοχάσου να πικραίνεσαι κάθε μέρα, να χολοσκάνης, να στανχωριέσαι - και να φεβάζαι. Φέβεται μάλιστα πως κάτι άρρώστιες γυναικήσιες και περισσότερο από τις άλλες οι φουσκωάρρώστιες προέρχουνται από ήθικούς πόνους, πότε ξαφνικούς κι άστραποδρόνιτους, πότε άκτάπαφτους και δεινούς. Δοκίμαζε και τούς δυό ή Κκτινούλα. Την άφάνιζε. Ίσως τό ήξερε ή μαγέρισσα, ή Λουίζα. Ίσως για να την ξεγνάστη της είπε πως τό αίμα της δέ σημαίνει τίποτα, πως τάντερά της κάτι θάπαθε και θα περάση. Η αλήθεια είναι που προσμένανε κ' οι δυό τό θάνατό της από φιλαργυρία κι από ζούλια, για νάβράζουε άφτοι τούς παράδες και να είναι μόνοι στο σπίτι βασιλιάδες. Γιατί κι ο δουλος όνειρέβεται βασιλιάς, ένω έμετς τούς έχουμε όλους ένα και μήτε σκύφτουμε να κατχλάδουμε τί

γίνεται στα σκοτεινά τά βασίλεια της άμάρχειας και της άνοσιείας, που πιο πολύ από την κακία την ίδιαν, καταστρέφουνε τόν κόσμο.

Η ζωή, που είναι καλόςση, θάχη ωςτόσο μέση της κάτι πιο δυνατό, άφου νικη και δέν καταστράφηκε ο κόσμος. Η Ζούλια της Λουίζας μπορεί και να στήθηκε ή πρώτη σωτηρία της Κκτινούλας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'.

Γιατροί και γιατρού.

Βάσταζε τό βάσανο της Κκτινούλας από τόν «Αη Δημήτρη που γυρίσανε ως τό Γεννάριον, και μπορούσε να βαστάξη ακόμη περισσότερα, δίχως άνε να δη γιατρό, έπειδή της λέγανε έλοι πως δέν είτανε μεγάλη πράματα, πρξ τα συνηθισμένα τά γυναικήσια, που ζή κανείς μ' άφτά και βολέβεται χρόνια ως κ' ή Άννα, όπως είδαμε, σημάσια δέν έδινε, μά κ' ή Κκτινούλα μήτε τδβζε με τό νοσ της τί άρρώστια την πλάκωνε και κόντεβε γλήγορα να την άποσώση. Έπειτα, ντρέπότανε και τούς γιατρούς, να πάη άξκρη και να τούς πη κάτι μυστικά που είναι για κούφιας κι όχι για κουθέντα. Πού να βρή κούφιας γιατρού; Κάποτε κ' οι πλού-